

УДК 32:341.018

Ірина САГАЙ
(Львів)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМ СОЮЗНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЮГОСЛАВІЯ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ

Громадянські війни на Балканах і майже восьмилітня міжнародна ізоляція Союзної Республіки Югославія (СРЮ) дестабілізували економіку, соціальну і політичну сфери не лише держави, а й цілого регіону.

Внутрішньополітична та економічна нестабільність у СРЮ, конфлікт у Косово, ізоляція та невдоволення режимом С.Мілошевича викликали опір населення, кульмінацією якого стали масові виступи у вересні-жовтні 2000 р. “Мирна революція” в СРЮ 5 жовтня 2000 р., а саме – зміна режиму С.Мілошевича, стала переломним моментом в історії країни і початком нового періоду її розвитку. Ця подія спричинила скасування міжнародної ізоляції та початок процесу справжньої транзиції.

Після демократичних змін 2000 р. міжнародне становище СРЮ зміцнилося, було визнано, що Сербія є тією центральною та ключовою державою, яка взмозі забезпечити стабільність у цілому регіоні.

Із приходом нової влади в СРЮ процеси реформування охопили всі сфери життєдіяльності. Керівництво держави вживало заходи, спрямовані на подолання наслідків санкцій та ізоляції.

Комплекс заходів у внутрішній політиці СРЮ охоплював:

- реформування в економічній і соціальній сферах – досягнення та утримання макро-економічної стабільності, збільшення зайнятості, подолання проблем бідності; розвиток системи послуг у соціальній сфері, удосконалення шкільної системи; розвиток приватного сектора, зміцнення фінансової та банківської систем, збільшення конкурентоспроможності країни; розбудову транспортних коридорів;

- удосконалення правової інституційної системи та її узгодження зі стандартами ЄС; боротьба з організованою злочинністю;

- визначеність у відносинах із Чорногорією та початок гармонізації економічних систем Сербії і Чорногорії;

- відбудова краю Косово та пристосування до міжнародної присутності в Косово і Метохії, підготовка до вирішення питання статусу краю.

Порівняно з іншими країнами в транзиції стартові умови СРЮ були гіршими через конфлікти і санкції міжнародної спільноти. Однак її перевагами були вигідне географічне положення, наявність економічних ресурсів і робочої сили, а також досвід процесів транзиції інших країн.

Міцною основою для економічних реформ послужила фінансова допомога Сербії і Чорногорії ззовні, яка почала надходити після врегулювання відносин зі Світовим банком, ММФ та іншими фінансовими інституціями.

Реформування економіки, соціальної сфери, правосуддя, освіти, війська дало змогу підняти рівень життя населення, поліпшити макроекономічні показники, наблизитися до європейських стандартів.

Важливим гуманітарним питанням і складовою політики розвитку і соціальної політики Сербії була проблема біженців. Станом кінець 2002 р. в СРЮ проживало 700 тис. біженців і розселених осіб. Держава спрямовувала зусилля на те, щоб полегшити життя біженцям, інтегрувати їх у суспільство й уможливити їхнє повернення до власних домівок.

Ще одним із стратегічних питань, яке впливало на ставлення міжнародної спільноти до СРЮ, був статус меншин. СРЮ була неоднорідною як за національним, так і за культурним складом державою. Із приходом нової влади провідні політичні партії країни не визначилися стосовно питання меншин. Лише 2005 р. Сербія приєдналася до Європейської хартії про захист регіональних мов і мов національних меншин. Мови меншин почалися офіційно вживатися на регіональному рівні, представники їхніх партій отримали місця у парламенті.

Важливим завданням нової влади стало також відновлення розвитку культури, освіти, науки і мистецтва, збереження інтелектуальної і духовної спадщини. Активізувалася міжнародна співпраця у цих сферах. Першорядними завданнями у сфері освіти та науки стали перехід на нову освітню систему, позбавлену ідеологічної спадщини, історичних неправд, елементів нетерпимості та контролю з боку влади; упровадження новітніх навчальних методик; модернізація вищих навчальних закладів тощо.

Гострим правовим питанням для СРЮ було правонаступництво стосовно колишньої СФРЮ, спір щодо якого тривав з 1991 р.: уряд СРЮ наполягав на тому, що країна є єдиною державою – наступницею СФРЮ, інші ж республіки СФРЮ і більшість членів ООН це заперечували. Після демократичних змін 2000 р. президент СРЮ В.Коштуніца заявив, що країна більше не наполягатиме на односторонньому правонаступництві щодо СФРЮ. Це не лише відкрило державі шлях в ООН та інші міжнародні організації, а й полегшило процес переговорів з цього питання з іншими країнами – колишніми республіками Югославії.

Зі зміною влади в СРЮ 2000 р. розпочалося реформування законодавства. Незадовільним визнано стан правосуддя в Сербії, характерними рисами якого були політизованість, неефективність і корупція.

Загалом, міжнародні фінансові організації позитивно оцінювали перебіг реформ у СРЮ, темпи яких перевищили очікування міжнародного співтовариства. За оцінками світових експертів, жодна країна в транзиції за такий строк не досягла кращих результатів та не продемонструвала таких обсягів реформ.

Процес побудови ринкових інституцій в СРЮ розпочався успішно, але з середини 2002 р. уповільнився через політичні непорозуміння. Позиції політичних сил щодо економічних реформ залишалися неузгодженими. Інституційна та правова структури формувалися паралельно, а не йшли разом із процесами реформування.

Перешкодою на шляху транзиції стало також реформування устрою держави. Конституційна реформа в СРЮ розпочалася з початком 2001 р. Однак підписання "Белградської угоди" 2002 р. про перегляд відносин між Сербією та Чорногорією оцінюємо як успішний захід у вирішенні кризи двосторонніх відносин, що дало змогу зосередитись на розв'язанні інших проблем і згодом винести це питання на референдум. Невизначеність у відносинах між суб'єктами СРЮ та тимчасове існування державного союзу Сербії і Чорногорії перешкоджало провадженню стабільної і послідовної політики.

У новий період внутрішньої нестабільності Сербія вступила після парламентських і неспішних президентських виборів 2002-2004 рр. Через це відкладався політичний діалог державного союзу Сербії і Чорногорії з ЄС та уповільнювалися інші процеси розвитку.

Активну роль у процесах демократизації, реформування і створення позитивного іміджу СРЮ (з 2003 р. – державного союзу Сербії і Чорногорії) у світі відігравали ЗМІ. Вони робили усе можливе для того, щоб країна сприймалася як прогнозований, надійний, перспективний партнер, послідовний у своїх діях як у внутрішній, так і зовнішній політиці, докладали зусиль для входження в глобальний інформаційний простір, інформували світову громадськість про особливості, розвиток та основні досягнення держави, її інвестиційну привабливість, розвиток туризму тощо. Однак часто більший резонанс у мас-медіа викликали повідомлення про внутрішньополітичні негаразди СРЮ.

АНОТАЦІЯ

Sahay I. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМ СОЮЗНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЮГОСЛАВІЯ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ

В статті аналізується трансформація політичної та економічної систем Союзної Республіки Югославії, відновлення двосторонніх відносин з державами світу, членство в міжнародних організаціях і поновлення регіональної співпраці – як комплексу необхідних заходів для подолання наслідків міжнародної ізоляції. “Вихід” зі стану ізоляції залежав від послідовності реалізації декларованого країною курсу та ефективності реформ.

Ключові слова: міжнародна ізоляція, Союзна Республіка Югославія, міжнародні відносини, співробітництво.

SUMMARY

Sahay I. TRANSFORMATION OF POLITICAL AND ECONOMIC SYSTEMS OF THE FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA IN THE CONTEXT OF OVERCOMING THE CONSEQUENCES OF INTERNATIONAL ISOLATION

Transformation of political and economic systems of the Federal Republic of Yugoslavia, renewing of bilateral relations with the world states, membership in international organizations and reviving of regional cooperation became necessary measures for overcoming the consequences of international isolation. The “exit” from the state of isolation depended on succession of the policy course realization which was declared by the country, and effectiveness of the reforms.

Key words: international isolation, the Federal Republic of Yugoslavia, international relations, cooperation.